

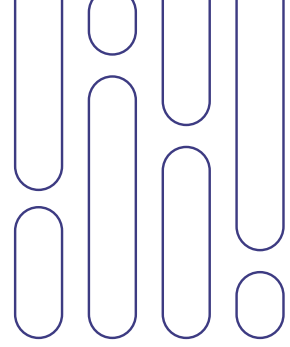
گزارش وضعیت

پیامدها و دلالت های نشست سران عرب در پرتو تحولات منطقه ای و بین المللی

12 ژوئن 2023م

RASANAHA
المعهد الدولي للدراسات الإيرانية
International Institute for Iranian Studies

فهرست

- 4 نخست: فضا و زمان برگزاری نشست سران عرب
- 5..... دوم: میزبان نشست سران عرب و نقش آن در ارتقای امنیت منطقه ای
- 7..... سوم: مسائل محوری و سرنوشت ساز در دستور کار جلسات سران
- 10... چهارم. دلالت ها و پیامدهای برگزاری نشست سران عرب و پیامهای آن برای منطقه و جهان
- 12 پنجم: چالشهایی که فراروی تصمیمات نشست سران قرار دارد
- 13 برآیند

در روز نوزدهم می 2023 میلادی شهر جده میزبان تعداد زیادی از سران و نمایندگان کشورهای عضو اتحادیه عرب بود که در سی و دومین نشست سران عرب گرد هم آمده بودند. امیدواری های زیادی وجود دارد که این نشست نتایج و پیامدهای مثبتی برای چالشها و بحرانهای خاورمیانه به دنبال داشته باشد که از جمله آنها می توان به مسأله فلسطین، درگیریهای مسلحانه در سودان، بازگشت سوریه بعد از غیبت دوازده ساله به اتحادیه عرب و همچنین پرونده های حساس مانند بحرانهای یمن و لیبی و نیز خلأ ریاست جمهوری در لبنان اشاره کرد. نشست سران عرب با صدور بیانیه ای در خصوص مسائل جهان عرب به کار خود پایان داد و بحرین به عنوان میزبان سی و سومین دوره این نشست انتخاب شد.

در این گزارش وضعیت برآنیم تا برگزاری نشست سران عرب را از لحاظ زمان، کشور میزبان، موضوعات مورد بحث و اهداف آن مورد بررسی قرار دهیم و در این راستا به این سؤال محوری پاسخ دهیم که: چه عاملی این نشست را از نشستهای پیشین سران عرب متمایز ساخته است؟ به ویژه اینکه این نشست در حالی برگزار شد که منطقه و جهان با بحرانها، چالشها و تحولاتی دست و پنجه نرم می کند که برای صلح و امنیت منطقه ای و بین المللی بسیار سرنوشت ساز است و همزمان، عربستان سعودی برای تقویت نقش دیپلماسی دست به تلاشهای گسترده ای زده است تا برای ایجاد یک نظام عربی تازه زمینه سازی کند که اموری چون پایان دادن به درگیریها، بازسازی، سازندگی، سرمایه گذاری و پاسداری از منافع مشترک از مهمترین اصول این نظام جدید باشد و روند تحولات در سطح منطقه و جهان به سوی حل و فصل مناقشات کنونی تغییر مسیر دهد.

در پرتو سؤالی که در بالا مطرح شد، می توان محورهای این گزارش را به چندین موضوع تقسیم بندی کرد تا در مورد فضای منطقه ای و بین المللی در زمان برگزاری نشست، نقش پادشاهی عربستان سعودی در تقویت امنیت منطقه ای و حفظ یکپارچگی جهان عرب، موضوعات و مسائلی که در دستور کار این نشست قرار داشت، نتایج این نشست و پیامهای منطقه

ای و بین المللی آن و در نهایت، چالشهایی که فراروی تصمیمات این نشست قرار دارد کاوش صورت گیرد.

نخست: فضا و زمان برگزاری نشست سران عرب

نشست سران عرب در حالی برگزار شد که منطقه شاهد تحولات سیاسی بود و با چالشها و شرایط استثنایی دست و پنجه نرم می کرد. تنها چند روز قبل از برگزاری این نشست، اسرائیل در غزه دست به تنش نظامی زد که به کشته شدن حداقل 34 فلسطینی انجامید که در میان آنها تعدادی از فرماندهان جنبش جهاد اسلامی و زنان و کودکان نیز به چشم می خورد. گفتنی است با به قدرت رسیدن حزب راستگرای افراطی به رهبری نخست وزیر بنیامین نتانیا هو، تل آویو حملات خود به فلسطینیان و نیز ساخت شهرک ها را شدت بخشیده است که این امر با تلاشهای بین المللی برای به رسمیت شناختن دو کشور به عنوان تنها راه حل منافات دارد.

این نشست در حالی برگزار می شود که سودان شاهد درگیریهای مسلحانه ای میان ارتش سودان به رهبری ژنرال عبدالفتاح البرهان رئیس شورای رهبری و فرمانده کل نیروهای مسلح سودان و نیروهای واکنش سریع به فرماندهی ژنرال محمد دقلو است. این درگیریها که از 15 آوریل گذشته و در پی بالا گرفتن اختلافات درباره ادغام نیروهای واکنش سریع در نهاد نظامی سودان شعله ور شد، تا کنون صدها کشته و هزاران مجروح برجای گذاشته و بسیاری از زیرساختهای خارطوم پایتخت کشور را نیز ویران ساخته است. عربستان سعودی، از همان آغاز این بحران تلاشهای زیادی برای میانجیگری میان دو طرف مناقشه انجام داده است و میزبانی از گفتگوهای طرفین درگیری آخرین مورد این تلاشها بود که ثمره آن "بیانیه جدّه" بود. در این بیانیه، به پایبندی طرفین به دفاع از شهروندان غیر نظامی در سودان، پایبندی به استقلال و پاسداری از یکپارچگی و تمامیت ارضی سودان، توافق بر اینکه منافع و سلامت ملت سودان در رأس اولویتها باشد، اجازه دادن به شهروندان سودانی برای ترک مناطق جنگی، پرهیز از هرگونه بسیج کودکان

و به کارگیری آنان در جنگ، عدم تبعیض در انتقال مجروحین و بیماران و اجازه دادن به سازمانهای بشری برای انجام این مأموریت تأکید شده است.

تلاشهای بی دریغ پادشاهی عربستان سعودی برای حل بحران یمن، دستیابی به توافق تاریخی با ایران در ماه مارس گذشته که به هفت سال قطع رابطه پایان داد و نیز تلاشهای دیپلماتیک کشورهای عربی برای احیای روابط با سوریه و در نتیجه، اینکه اخیراً عربستان سعودی رهبران عرب را به ضرورت بازگشت سوریه به جامعه عربی قانع کرد، همه این تحولات به روشنی گویای این واقعیت است که این بار برای حل و فصل بحرانهای عربی با هدف همگام شدن با تحولات پرشتاب منطقه ای و بین المللی اراده قوی تری وجود دارد و رهبران عرب برای آغاز مرحله تازه ای از فعالیت مشترک تمایل نشان داده اند. در سطح بین الملل، نشست سران در حالی برگزار شد که جنگ روسیه و اوکراین که سیاست یارگیری کشورهای غربی در منطقه را کم رنگ ساخته، همچنان ادامه دارد و ایالات متحده و کشورهای اروپایی بخش اعظم توجه و امکانات خود را برای مقابله با روسیه گسیل داشته اند. همین امر سبب شد که کشورهای منطقه ضمن دوری گزیدن از سیاست قطب بندی، توجه خود را به تنش زدایی میان خود معطوف کنند.

با توجه به این شرایط و تحولات پیشین، ملتهای جهان عرب چشم امید به نشست جده دوخته اند تا باشد که با ایجاد یک تحول ریشه ای در نقش آفرینی اتحادیه عرب در مرحله پیش رو، مصالحه میان کشورهای عربی و مقابله با چالشهای امنیتی، سیاسی و اقتصادی که جهان عرب با آن دست به گریبان است، را سرلوحه کار خود قرار دهد.

دوم: میزبان نشست سران عرب و نقش آن در ارتقای امنیت منطقه ای

مهمترین مسأله ای که این نشست را برجسته و بی نظیر ساخته این است که عربستان سعودی در شرایط متفاوتی که شاهد دگرگونی معیارهای منطقه ای و بین المللی است از این نشست میزبانی می کند. البته، عربستان سعودی با توجه به نقش منطقه ای و بین المللی که بردوش دارد، پیش از برگزاری

این نشست نیز برای پایان دادن به بحرانهای منطقه ای تلاشهای جدی را روی دست گرفته بود تا امنیت و ثبات منطقه ای که در چشم انداز 2030 تعریف شده، محقق گردد و در این راستا از جایگاه سیاسی، اقتصادی و راهبردی خود استفاده کرد و با اتخاذ راهبرد "به صفر رساندن مشکلات" برای حل مسائل اختلافی با بازیگران منطقه ای در چندین کشور عربی، توافقنامه هایی را به امضا رساند که این امر می تواند ضمن کاهش تنشهای منطقه ای، زمینه حل و فصل درگیریها میان بازیگران عربی و منطقه ای در عراق، سوریه و یمن را فراهم کند و با برقراری معادلات جدیدی در داخل این کشورها به درگیریهای سیاسی و مذهبی پایان داده و گذار به مرحله تازه ای برای ایجاد دولتهای ملی و همکاری و هم افزایی اقتصادی را ممکن سازد. و این هدفی است که عربستان سعودی برای رسیدن به امنیت و ثبات منطقه ای دنبال می کند تا همگان از نعمت امنیت برخوردار گردند.

شهر جده در حالی میزبان نشست سران عرب بود که منطقه بعد از امضای توافقنامه بزرگ امنیتی میان عربستان سعودی و ایران و با میانجیگری چین، شاهد آغاز مرحله تازه ای است و سه کشور امضا کننده این توافق در بیانیه ای مشترک در پکن اعلام کردند که برای اجرای موفقیت آمیز توافق احیای روابط دیپلماتیک و حل و فصل درگیریها و پرونده های منطقه ای اراده جدی دارند؛ به ویژه اینکه چین با میانجیگری میان دو قدرت بزرگ منطقه یعنی ریاض و تهران توانسته است در رقابت بین المللی با ایالات متحده موفقیت بزرگی را از آن خود کند. این توافق، در راستای هدف پادشاهی عربستان سعودی برای تحقق امنیت منطقه ای است.

همچنین، درست در زمانی که فضای بین الملل شاهد تحولات بزرگ ژئوپلیتیک است و قدرتهای بین المللی بر سر کدخدایی جهان، وارد یک رقابت نفس گیر شده اند، کشور میزبان این نشست یعنی عربستان سعودی، با تنوع بخشیدن به گزینه های روابط بین الملل در سطح منطقه و جهان و تقویت ابزارهای تأثیرگذاری و استفاده گسترده از اهرمهای قدرت در مسائل منطقه ای و بین المللی تغییرات تاریخی در سیاست خارجی خود ایجاد کرده است. و نظریه برخورداری از چندین ابزار تأثیرگذاری و در اختیار داشتن امکانات و منابعی

که برای قطبهای بزرگ بین المللی اهمیت دارد، اکنون یک فرصت تاریخی به عربستان دست داده است تا در مسائل منطقه ای و بین الملل نقش پررنگ تری بازی کند؛ به ویژه اینکه رهبری عربستان به این واقعیت پی برده است که باید در حل و فصل بحرانهای منطقه ای و ارتقای نقش و جایگاه کشور، نقش پررنگ تر و فعال تری ایفا کند.

همچنین رهبری عربستان سعودی توجه ویژه ای داشت به اینکه بیانیه پایانی نشست، یک بیانیه عربی و متفاوت با بیانیه های قبلی باشد. از این رو، بیانیه جده تحولات راهبردی را مورد توجه قرار داد و درونمایه سخنانی مقامات کشورهای عربی و مخصوصاً سعودی نشان می داد که همه کشورها با عربستان سعودی در مورد این مسأله هم نظر هستند که بهترین راه مقابله با چالشهای فرارو، همانا همگرایی جهان عرب است. از این رو، از این نشست با عنوان "نشست نوگرایی و پیشرفت" یاد شد. همچنین، محتوای سخنانیهای این نشست نشان داد که پادشاهی عربستان سعودی برای مدیریت مسائل جهان عرب دیگر به عبارات بلیغ و سخنانیهای پرطمطراق بها نمی دهد بلکه در پی راه حل های واقعی و عملی در چارچوب عربی است. لذا، برای مقابله با چالشها و بحرانها که همه کشورهای عربی در مورد آن متعهد می شوند، ساز و کار عملی سنجیده می شود. از این رو، امیدها به این نشست دوخته شده است تا باشد که ره آورد آن یک تحول بنیادین در سطح منطقه و بین الملل باشد.

سوم: مسائل محوری و سرنوشت ساز در دستور کار جلسات سران

در نشست سران عرب در جده به پرونده های متعددی از جمله مسأله فلسطین پرداخته شد و بر محوری بودن مسأله فلسطین برای کشورهای عربی تأکید شد. برخلاف برخی گمانه زنی ها درباره احتمال اینکه پادشاهی عربستان سعودی نیز همانند برخی کشورهای عربی دیگر مسیر عادی سازی روابط با اسرائیل را طی کند، این نشست بر ضرورت حل مسأله فلسطین "بر اساس منابع بین المللی و در رأس آنها ابتکار صلح عربی و قطعنامه های سازمان ملل در این خصوص و اصول حقوق بین الملل تأکید کرد به گونه ای که کشور مستقل فلسطین طبق مرزهای 1967 میلادی به پایتختی قدس

شرقی تشکیل شود که بر خاک فلسطین حاکمیت داشته باشد. تأکید این نشست بر این مسأله نشان می دهد که تلاشهای اسرائیل برای جدا ساختن مسأله فلسطین از فضای عربی، ناکام مانده است.

از مهمترین موضوعاتی که در نشست سران عرب به آن پرداخته شد، بحران سودان بود. در این نشست بر ضرورت تنش زدایی و اولویت دادن به مذاکره و مصالحه، کمک به کاهش رنج ملت سودان، پاسداری از نهادهای دولت ملی و جلوگیری از فروپاشی دولت، جلوگیری از هرگونه دخالت خارجی در امور سودان که به درگیریها دامن می زند و صلح و امنیت منطقه ای را برهم می زند، تأکید شد. نشست جده، گفتگوها میان طرفهای سودانی به میزبانی جده را گام مهمی در راستای پایان دادن به این بحران و بازگشت امنیت و ثبات در کشور و پاسداری از سرنوشت ملت سودان خواند.

اما سوریه، این کشور برای اولین بار بعد از سال 2011 میلادی که عضویت این کشور در اتحادیه کشورهای عربی به حالت تعلیق درآمد، در این نشست شرکت کرد. گفتنی است در سال 2011 میلادی کشورهای عربی در اعتراض به رفتار خشن حکومت سوریه در برخورد با بحران داخلی و قلع و قمع اعتراضات مردمی که سراسر کشور را فراگرفت، و پیامدهای این مسأله بر کشورهای منطقه و افزایش پدیده تروریسم، شبه نظامیان مسلح، مسأله بحران پناهندگان و آوارگان، افزایش پدیده تجارت مواد مخدر و پیامدهای آن بر منطقه، کشورهای عربی سفرای خود را از دمشق فراخواندند و تحریمهای اقتصادی و سیاسی بر دمشق اعمال کردند.

مشارکت سوریه در نشست جده بخصوص بعد از بروز تحول بزرگی که اخیراً در روابط سوریه با برخی از کشورهای عربی پدید آمده، از اهمیت خاصی برخوردار است. و این بخشی از عزم جهان عرب مبنی بر ضرورت همگرایی کشورهای عربی و پایان دادن به اختلاف نظرهای کشورهای عربی در مورد موضعگیری در قبال سوریه است که نتیجه آن بازگشت سوریه به اتحادیه عرب است. علاوه بر آن، این باور در جهان عرب به وجود آمده است که شرایط کنونی بین الملل ایجاب می کند که کشورهای عربی با یکدیگر هماهنگی بیشتری داشته باشند؛ به ویژه اینکه دمشق به حکم رابطه خوبی

که با قدرتهای تأثیرگذار در پرونده های منطقه ای یعنی مسکو و تهران دارد، می تواند در پرونده منطقه نقش تعیین کننده ای داشته باشد.

همچنین، در سخنرانیهای رهبران عرب و نیز در بیانیه پایانی نشست توجه ویژه ای به مسأله یمن صورت گرفت و بر ضرورت کمک به طرفهای یمنی برای رسیدن به یک راه حل سیاسی گسترده که به این بحران پایان دهد تأکید شد. و با هرگونه اقدامی در راستای ایجاد گروهها و شبه نظامیان مسلح خارج از چارچوب نهادهای دولتی، دخالتهای خارجی که نتیجه ای جز اختلاف و درگیری میان فرزندان یک کشور ندارد، مخالفت شد. علاوه بر آن، بر پیامدهای مثبت توافق میان عربستان سعودی و ایران بر بحران یمن تأکید شد و طرف یمنی حاضر در این نشست ضمن تأکید بر ضرورت حمایت از نهادهای دولتی، خواستار اعمال فشار بر حوثی ها شد تا به کشتی ها اجازه ورود به بندرهای یمن را بدهند. طرف یمنی همچنین از نقش پادشاهی عربستان سعودی در مقابله با تهدیداتی که امت عرب را نشانه گرفته اند، و نیز تلاشهای بی وقفه آن برای ایجاد مصالحه میان کشورهای عربی تقدیر کرد. و از سلطنت عمان نیز برای احیای آتش بس قدردانی کرد. گفتنی است که دولت یمن به صورت یکطرفه نسبت به توافق آتش بس پایبند مانده است تا حوثی ها نتوانند بهانه ای به دست آورند و دست به تنش فراگیر بزنند.

همچنین، این نشست از توافق میان عربستان سعودی و ایران برای احیای روابط دیپلماتیک و اجرایی ساختن توافقنامه های پیشین در مورد همکاری امنیتی و اقتصادی میان دو کشور، استقبال کرد. گفتنی است که تأثیرات این توافق بر تحولاتی که در پرونده یمن و سوریه حاصل شد، به خوبی روشن است و این امر حاکی از آن است که توافق میان عربستان سعودی و ایران در حل و فصل درگیریهای منطقه از اهمیت بالایی برخوردار است. در اینجا لازم به ذکر است که در زمان حصول توافق میان عربستان سعودی و ایران، دبیرکل اتحادیه کشورهای عرب در حساب تویتری خود از این امر استقبال کرد و نقش آن بر ثبات منطقه ای را مورد تأکید قرار داد.

چهارم. دلالت ها و پیامدهای برگزاری نشست سران عرب و پیامهای آن برای منطقه و جهان

تلاشهای منطقه ای کشورهای عرب که قبل از برگزاری نشست صورت گرفت، و ماهیت مسائل و پرونده هایی که در این نشست و پس از پایان آن مطرح شد، نتایج و پیامهای مهمی را در برداشت که اینک به برخی از آنها می پردازیم:

یک. همگرایی کشورهای عربی در مقابله با چالشهای منطقه ای

در بیانیه پایانی نشست جده بر تقویت همگرایی کشورهای عرب در مقابله با چالشها و بحرانهای منطقه ای تأکید شده است. و این بحرانها همانند مسأله فلسطین، لبنان، یمن، لیبی و پرونده تازه بحران سودان مورد توجه ویژه قرار گرفت. این بیانیه همچنین، بر این مهم تأکید دارد که باید از هراقدامی در راستای تأمین امنیت و ثبات کشورهای منطقه، تلاش مشترک عربی برای پاسداری از امنیت ملی عرب، کمک به حل و فصل و پایان دادن به بحرانهای داخلی برخی کشورهای عرب و نیز از اصل عدم دخالت خارجی در امور داخلی کشورهای عرب حمایت گردد.

دو. رونق بخشیدن دوباره به اتحادیه عرب و تلاشهای مشترک عربی

این بار، ارزش نشست جده دوچندان بود؛ نه تنها به خاطر بازگشت سوریه به منظومه کشورهای عرب بلکه به این دلیل که این تحول به معنای بازگشت روح همگرایی عربی و تلاشهای مشترک عربی است. به ویژه اینکه این بازگشت ثمره تلاشهای مشترک کشورهای پیشتاز عربی مانند پادشاهی عربستان سعودی، امارات متحده عربی، مصر و اردن و نیز تلاشهای بی وقفه ای است که قبلا وزیرای خارجه این کشورها انجام داده اند.

سه. نشست سران عرب در راستای دیپلماسی عربستان سعودی، یک پیام مهم به همراه داشت

حضور بشار اسد و ولادیمیر زلنسکی در نشست جده، حکایت از آن دارد که عربستان سعودی در تلاش است تا دیدگاه مستقل خود در امور داخلی و اموری بین الملل را با توجه به منافع علیای ملی و عربی و با توجه به نقشی که می

تواند در مدیریت اختلافات بین المللی وحل وفصل مناقشات وتغییر روند تحولات سیاسی در سطح منطقه وجهان ایفا کند، عینیت بخشد. در سطح منطقه، اخیرا ریاض نقش دیپلماتیک پیشتازی را در سیاست منطقه ای و یافتن راه حل برای اکثر مسائل پیچیده منطقه ای بازی کرده است. پیش از برگزاری این نشست، ریاض ابتکار صلح و گفتگو میان گروههای درگیر در سودان را ارائه داد. وقبل از آن نیز، عربستان سعودی از بازگشت سوریه به جامعه عربی بر اساس نقشه راه واضح عربی، استقبال کرد و روابط خود را با ایران احیا کرد و از گفتگو میان جریانهای یمنی حمایت کرد. گفتنی است این اقدامات در راستای رویکرد عربستان سعودی و با هدف کاهش تنش، ایجاد مصالحه، حل وفصل مشکلات و فراهم ساختن فضای مناسب برای ایجاد یک نظام عربی جدید صورت می گیرد که بر اساس همکاری، توسعه، سازندگی، سرمایه گذاری، روابط متقابل تجاری و منافع مشترک بنا شده است.

اما در سطح بین الملل، ریاض در سپتامبر گذشته در دستیابی به توافق میان روسیه و اوکراین برای مبادله اسرا کمک کرد. حضور رئیس جمهور اوکراین در نشست جده، از جانب عربستان سعودی این پیام را به همراه داشت که این کشور بخش مهمی از منظومه بین الملل و یک قدرت تأثیرگذار در سطح بین الملل و یک شریک بی بدیل در زمینه پاسداری از امنیت و صلح بین المللی است؛ به ویژه اینکه، پیامدهای بحران اوکراین و وضعیت قطب بندی بین المللی منطقه خاورمیانه را نیز بی نصیب نگذاشته است و علاوه بر اینکه بر امنیت غذایی و بحران انرژی دامن زده، این نگرانی را به وجود آورده است که یک قطب بندی بین المللی تازه ای امنیت وثبات منطقه عربی را برهم بزند. همچنین، پیام ولادیمیر پوتین رئیس جمهور روسیه به شرکت کنندگان در این نشست که در آن به تلاش روسیه برای تقویت روابط با کشورهای عربی اشاره شده بود، دلیل آشکاری بر جنبه بین المللی این نشست است و نشان می دهد که تلاشهای عربستان سعودی برای برگزاری این نشست مهم از نگاه جهانیان دور نیست.

پنجم: چالشهایی که فراروی تصمیمات نشست سران قرار دارد

تصمیماتی که در نشست سران عرب در جده اتخاذ شده، با چالشهایی روبرو است که باید برای عبور از این چالشها سازوکارهایی سنجیده شود. در اینجا به برخی از این چالشها می پردازیم:

یک. اختلافات دوجانبه میان کشورهای عربی

از همان ابتدای تأسیس اتحادیه کشورهای عرب، اختلافات دوجانبه میان دولتها بر فعالیت آن سایه انداخت. و از دیرباز رقابتهای جانبی جدیت تصمیمات اتحادیه عرب را تحت تأثیر قرار داد و مانع از عملیاتی شدن آنها شد. از این رو، عبور از این اختلافات و تفکیک قائل شدن میان مسائل دوجانبه و جمعی در روابط، می تواند در عملیاتی ساختن و عینیت بخشیدن به تصمیمات کمک نماید؛ مخصوصا با توانمندیها و ابزارهای تأثیرگذاری که عربستان سعودی در سطح منطقه و بین الملل در اختیار دارد.

دو. پیچیدگی جنگها از لحاظ طرفهای داخلی درگیر

در جنگهایی که در کشورهای چوون سوریه، یمن، سودان و لیبی جریان دارد، چندین طرف بازیگر داخلی در آن دست دارند. و برای ایجاد مصالحه میان این طرفهای درگیر باید کشورهای عرب برای اعمال فشار بر بازیگران محلی تلاش نمایند و آنان را به پذیرش تصمیمات این نشست که همانا اولویت بخشیدن به بازگشت ثبات به این کشورها، اهمیت دادن به تلاشهای دیپلماتیک و راه حلهای مسالمت آمیز با مشارکت تمام جریانهای سیاسی و پرهیز از بروز درگیریهای تازه است، قناعت دهند. و صد البته که دستیابی به این نتایج، نیازمند تلاشهای بی وقفه اتحادیه کشورهای عرب است؛ زیرا همانطور که تجربه نشان داده است، هیچ یک از کشورهای اتحادیه عرب به نحوی از این جنگها متأثر است. و شاید بتوان گفت که وضعیت سودان به روشنی گویای خطراتی است که منطقه عربی را در بر گرفته است.

سه. نقش قدرتهای منطقه ای و بین المللی

قدرتهای منطقه ای و بین المللی مانند ایران، ترکیه، اسرائیل، ایتوپیی و نیز ایالات متحده و روسیه و دیگر کشورها در جنگهای منطقه عربی دخالت

دارند. و راز اهمیت برگزاری نشست اتحادیه عرب در کشور پادشاهی عربستان سعودی در همین جا نهفته است. زیرا لازمه مقابله با نقش قدرتهای خارجی این است که در داخل اتحادیه عرب دست به تلاشهای موازی بزنیم و با دستیابی به توافقنامه ها و تفاهماتی این تلاشها را تقویت کنیم که نمونه چنین توافقی را اخیرا میان عربستان سعودی و ایران شاهد بودیم. و همانطور که ولی عهد عربستان سعودی امیر محمد بن سلمان در سخنرانی خود در این نشست اشاره کرد برقراری روابط با قدرتهای بزرگ برای ایجاد موازنه میان آنها توانست کشورهای منطقه را از دایره رقابتها و جنگهای نیابتی دور نگهدارد. و احتمالا، دعوت از ولادیمیر زلنسکی رئیس جمهور اوکراین نشان از رویکردهای تازه کشورهای عربی و مخصوصا عربستان سعودی در نظام بین الملل است. و بحران اوکراین نشان داد که فضاهای بی طرف مخصوصا در زمانیکه معادله میان قدرتهای بزرگ با حاصل جمع صفر باشد، می تواند از تأثیرگذاری زیادی برخوردار باشد.

برآیند

با توجه به زمان برگزاری نشست سران عرب و نتایج و پیامهای منطقه ای و بین المللی آن، می توان گفت که محتوای سخنرانیهای سران عرب و مخصوصا مقامات عربستان سعودی از تحولات بسیار مهمی در قبال مسائل منطقه عربی حکایت دارد و از تمایل طرفهای عربی - عربی با میانجیگری عربستان سعودی برای بازچینش فضای عربی و ورود به مرحله تازه ای خبر می دهد که برخلاف مراحل قبلی اموری چون سازندگی، توسعه و منافع مشترک در اولویت قرار دارد. و نکته دیگر اینکه در این نشست این واقعیت مشخص شد که در میان کشورهای عربی در مورد حل و فصل مسائل جهان عرب در درون جامعه عربی اجماع وجود دارد. و این کشورها ضمن مخالفت با هرگونه دخالتهای منطقه ای و بین المللی در مسائل اختلافی میان کشورهای عربی بر نقش تعیین کننده جهان عرب در حل بحرانها تأکید می کنند. علاوه بر آن، در میان کشورهای عربی یک تمایل همگانی وجود دارد مبنی بر اینکه جامعه بین الملل باید به برخورد با مسأله فلسطین به عنوان مسأله انسانی پایان دهد زیرا

که مسأله فلسطین یک مسأله کاملاً سیاسی است و باید کشور فلسطین با مرزهای ژوئن 1967 تشکیل شود. و مسأله مهمتر درباره این نشست که طبق تمام معیارها یک نشست استثنایی بود، این است که کشور میزبان یعنی عربستان سعودی با استفاده از امکانات و ابزارهای تأثیرگذاری که در اختیار دارد، این توانایی را دارد که نتایج و تصمیمات این نشست در راستای حل و فصل مسائل جهان عرب عملیاتی کند و نه تنها ثابت کرد در مشارکت در حل و فصل بحرانها و درگیریهای منطقه ای توانا است بلکه می تواند در ابتکارهای بین المللی برای حل و فصل درگیریهای بین المللی کنونی نیز نقش آفرینی کند.

✉ info@rasanahiiis.com

🐦 [@rasanahiiis](#) [@rasanahiiis](#) [@rasanahiiis](#)

🌐 www.rasanah-iiis.org

